

Stéphane Haffemayer, Univerza v Caenu, Francija

MOŽNOSTI ZGODOVINE TISKA V STAREM REŽIMU

- Prve opazke o informaciji kot predmetu zgodovinske raziskave
- Uvod: razvoj tiska v 17. stoletju, evropski kulturni in politični fenomen
- I. Prvi zgodovinarjevi pogledi na tisk, domnevno orodje propagande
- II. Tisk kot predmet literarne zgodovine
- III Tisk kot predmet kulturne zgodovine
- Sklep: sedanje stanje raziskav, možnosti in težave pri preučevanju vsebine

Prve opazke o informaciji kot predmetu zgodovinske raziskave

Beseda »**informacija**« je imela v času Starega režima (to je pred letom 1789) predvsem **pravni** pomen. Furetiërov Slovar iz leta 1690 jo opredeljuje kot »poizvedbo o življenju in navadah prič skupaj s pisno izpovedjo prič med preiskovalnim postopkom«. Šele v 18. stoletju je beseda spremenila pomen in se približala današnjemu smislu. Trévouxev Slovar (1771) pravi: »iti po informacijo« pomeni iskati z namenom odkriti **resnico** o kakšnem dejstvu ali govorici (fr.: *bruit*), ki kroži naokoli.

Besedi informacija bi kot nasprotje lahko navedli besedo **govorica** (fr.: *rumeur*) Ta ima dvojni pomen. Lahko pomeni »nezanesljivo novico«, »govorice in pridušeno, nezadovoljno mrmranje, ki vodi v prepir ali upor«, lahko pa pomeni spor (Furetiëre). V ozadju takega pojmovanja je misel, da napačna informacija povzroči nered v javnosti in da informacija, ki temelji na resničnosti dejstev, zagotavlja določeno stabilnost.

Slovarski pomeni so pomembni za razumevanje odnosa družbe do tako občutljivega kulturnega dejstva, kot je informacija. Naše sodobne družbe niso navajene na tak semantičen odnos do resnice.

Tako v Franciji starega režima tudi pojem **propaganda** ni obstajal v pomenu, kot ga poznamo danes (propaganda je delovanje, ki ima namen povzročiti uspeh kakšne teorije, ideje, dela, človeka, itd; cit. po *Le Trésor de la Langue Française Informatisé*: <http://atilf.atilf.fr/tlf.htm>.) Tedaj so poznali samo *Propaganda fide*, družbo za širjenje vere, ki jo je leta 1622 ustanovil Gregor XV. Da bi širila katolištvo v nekatoliških deželah. Počakati je bilo treba **francosko revolucijo**, da je pojem propaganda označil združbo ali dejavnost, ki si je prizadevala širiti kakšno mnenje ali politični nauk. (cf. TLFi).

Prav tako se tudi izraz **informativni tisk** ni pojavil pred 19. stoletjem. Pojavil se je skupaj s prvimi množičnimi občili in njihovimi milijonskimi nakladami.

Danes ima beseda *informacija* skoraj **ducat pomenov**: informirati pomeni dati obliko abstraktni stvari in jo posredovati, če je kakšni skupnosti v korist. Informacija je torej **izdelek**, ki podaja **reprezentacijo** resničnosti. S tem se oddaljujemo od izvirnega odnosa do resnice. S stališča zgodovinarja je informacija povsem **predmet kulturne zgodovine**, ki jo zanima zgodovina reprezentacij.

Zgodovina informacije je še mlada, kajti, kot je rad opominjal analovski zgodovinar **Lucien Febvre**, zgodovinar ni potepuh, ki naključno blodi po preteklosti, temveč ustvarja, izumlja svoje lastne predmete. Informacija je danes v srčiki delovanja vsake razvite družbe. Značilno dejstvo 20. stoletja je vstop v čas množičnih medijev skozi revolucijo tehnik, ki ponujajo

informacijam silno različno podporo (tisk z izumom rotacijskega stroja, radio, televizija, kino in danes internet).

Zato je kar naravno, da je informacija najprej postala predmet preučevanja za zgodovinarje, ki se ukvarjajo z novejšo in sodobno zgodovino. Že nekaj let je silno živahno mednarodno raziskovanje kulturne produkcije, ki jo omogočajo tisk, radio, televizija ali kino.

Ta živahnost pa se zgodovinarjev zgodnjega novega ni dotaknila iz vsaj treh razlogov:

- Tisk iz obdobja starega režima je **krhko in neenakomerno ohranjeno** gradivo v evropskih knjižnicah. Zato je težko delati s popolnimi serijami.
- Zgodovinarji so nekoliko **nezaupljivi** do časopisov 17. in 18. stoletja. To nezaupanje izvira iz prezira, ki so ga do »novičarjev« in drugih »časopisarjev« gojili v krogih humanističnih izobražencev 17. stoletja. Nezaupanje je naraslo, ko so ljudje 20. stoletja tisk v splošnem vedno bolj povezovali s »propagando«.
- Kadar so časopisi iz obdobja starega režima ohranjeni, so to pogosto zvezki z več tisoč stranmi. Taki »besedilni oceani« pa znanstveno analizo postavljajo pred vrsto težav.

Toda možnosti preučevanja razvoja informacij v zgodnjem novem veku so vendarle precejšnje. Pravzaprav je 17. stoletje čas rojstva in **institucionalizacije** periodičnega tiska (tednikov). Razvoj tiska povsod po Evropi in njegova vedno večja **emancipacija** v letih pred francosko revolucijo sta iz njega ustvarila eno od velikih sestavin evropske kulture, sestavino, ki je prispevala h globinskemu spreminjanju odnosa med ljudmi in politiko.

Pristopne smeri za raziskovanje so številne, med njimi recimo naslednji tipi odnosov: informacije/tehnika(tiskarna); informacija/javnost (potreba, politična izobrazba, nezaupanje in kritični duh); oblast/informacije (zunanja politika, »propaganda«?). Pravzaprav bomo pokazali, da je bolj od virov pomemben razvoj spraševanja virov, ki usmerja analizo virov. Zgodovinarji, otroci svojega časa, neprestano »izumljajo« svoj predmet.

Uvod: razvoj tiska v 17. stoletju; evropski politični in kulturni fenomen

Najprej moramo podčrtati **starost** širjenja informacij. Informacije so odvisne od sveta **menjav** in sledijo trgovskim potem. Eno od najbolj dejavnih žarišč je bilo Sredozemlje, kjer so prepisovalci trgovali z novicami v obliki *avvisov*, **rokopisnih** listov majhnega formata, ki so jih pošiljali svojim naročnikom.

Konec srednjega veka je v kontekstu gospodarskega vzpona in odpiranja zahoda v svet s pomorsko ekspanzijo postala **potreba** po informacija bolj izrazita. Nove tehnike, med katere sodijo razvoj **poštne službe**, pojav **papirja** v Evropi in iznajdba **tiska s premičnimi črkami**, so omogočile hitrejše tiskanje in širjenje novic.

Konec 15. stoletja so prve tiskane novice (»občasniki«) nasledili rokopisne novice. Pri njihovem razširjanju so odločilno vlogo igrale **vojne**, recimo italijanske vojne s prvimi vojnimi pohodi Karla VIII. (1494-98), verske vojne sredi 16. stoletja itd. Vseevropska razširitev vojne je spodbudila tudi vseevropsko kroženje informacij.

Z možnostjo ilustracije (lesorez), se je v začetku 16. stoletja razvil drugačen, bolj zabaven žanr, **race**, ki so razširjale informacije **senzacionalistične** vrste: fantastične zgodbe o pošastih, čudežih, povodnjih, zločinih (»krvaveče race«). Te novice so po velikih mestih prodajalci ponujali z glasnim kričanjem. Njihove ponovne izdaje v različnih tipografskih, pravopisnih, ilustracijskih in drugih **različicah** dokazujejo, da so bile zelo uspešne.

Skratka, že v začetku je tisk združil sestavine svojega uspeha: informirati, zapeljati, zabavati.

Tisk 17. stoletja pa je s periodičnostjo (sprva mesečno, potem tedensko) prešel še eno etapo.

Prvo področje razvoja periodičnih informacij je bila **Italija**, ki je skozi celo stoletje ostala žarišče **rokopisnih informacij** (ki imajo prednosti gibkih in diskretnih sistemov). Z novicami, izdelanimi v **Rimu** ali v **Benetkah**, se je napajalo vse evropsko časopisje. Prvi tiskani časopisi pa so nastali v **nemškem** prostoru, kjer so bili koledarji in almanahi priljubljeni že pred iznajdbo tiska. Prvi je se je rodil v **Strassburgu**. Prinašal je novice iz vse srednje in zahodne Evrope (iz Nemčije, Francije, Italije, Škotske in Anglije. Španije, Poljske, Ogrske, Sedmograške, vlaške, Moldavije itd.).

Prav kmalu so ga začeli ponarejati in posnemati v drugih nemških mestih: v Augsburgu in Wolfenbutelu (1609), v Baslu (1610), Frankfurtu (1615), Berlinu (1617) Hamburgu (1618) itd. **Uničenja** v tridesetletni (1618-48) vojni so polet časopisov zaustavila in treba je počakati do leta **1650**, da se je v Leipzigu pojavil prvi pravi dnevnik.

Drugje je **odločilno vlogo** v razvoju periodičnega tiska odigrala **vojna**. Konec dvanajstletnega premirja (1609-1621) med Španijo in Združenimi provincami in tridesetletna vojna (1618-48) sta ugodno vplivali na trg novic, ki se je hranil z **nemirom** protestantskih dežel zaradi ofenzivnega katolicizma.

Tretje področje, ki je prispevalo k razvoju periodičnega tiska, so bile Združene province. Prvotni **občasniki**, tiskani v holandsščini, so se ustalili v tedenskem ritmu izhajanja. V obliki, ki se je imenovala **corantos**, so pozorno zasledovali konflikte v Cesarstvu in na Flamskem. **Amsterdam**, središče nizozemske gospodarske moči, se je uveljavil kot prestolnica evropske informacije. Prvi **časopis** se je tam pojavil leta **1618**. Kmalu so mu sledili še drugi. Nekatere so prevajali v **angleščino** (*Weekly News*) ali v **francoščino**. Poudarimo pri tem, da je bil močni **konkurenci** podvrženi trg informacij rezultat **zasebne iniciative** holandskih knjigarjev in tiskarjev, ki so v izdajanju časopisov videli priložnost za redne dohodke. Pri tem so jih podpirale mestne oblasti, ki so v zameno za podeljevanje privilegijev (tiskarskega monopola za določen čas na mestnem področju) pobirale **davščine**. Davščine so se v teku stoletja močno povečale).

Od tridesetih let 17. stoletja naprej je vojna **med Francijo in Španijo** (1635-1659) spodbudila nov val publikacij z drugačnimi motivi. Renaudotova Gazette (Pariz 1631), *Postillon ordinaire* (Redni poštar, Antwerpen 1635), *Courier véritable des Pays-Bas* (Prava pošta z Nizozemske, Bruselj 1649) in madridski časopis iz leta 1648 so publikacije z bolj ali manj izraženimi »**nacionalnim**« **duhom**. Ob kratkih, precej objektivnih in nekomentiranih novicah, je bila predstavitev vojne odvisna od **pristranskega utemeljevanja zunanje politike**.

Ustanavljanje časopisov se je širilo tudi v drugi polovici 17. stoletja. Pričevanja sodobnikov kažejo na navdušen sprejem. Marca 1684 je **Pierre Bayle** takole izrazil moč te nove privlačnosti:

»[...] Za ljudi literature je največje veselje na svetu branje časopisov iz različnih držav, čeprav vsi govorijo o istih stvareh. [...] Vendar poznamo časopise, ki govorijo bolj svobodno kot drugi, dajo stvarjem drugačen izraz, ali jih pospremiijo z več okoliščin.«¹

Stoletje pozneje pa je Louis-Sébastien Mercier, delu Du Théâtre (O gledališču 1773, str. 150) zapisal: «Hvaležen sem 300 časopisom, ki krožijo pod različnimi imeni po naši Evropi. Prav ničesar ni, kar bi ponujalo več razmišljanja in izjavljam, da jih berem prav toliko, kot mi jih pade v roke. Čast torej in pozdrav vsem časnikarjem tega sveta.»

¹ BAYLE (Pierre), Préface aux Nouvelles de la Républiques des Lettres, Tome 1 (mars 1684-85), Slatkine reprint, Geneve, 1966, p. 10.

Od druge polovice 18. stoletja se je v provincialnih mestih in v ameriških kolonijah povečalo število **lokalnih časopisov**, ki so vsedržavnim novicam dodali lokalne vesti ter male oglase in prve reklame.

Časopisi so se širili med vse družbene sloje od vladarjev (Ludviku XIV. so brali angleške in holandske časopise, Ludvik XVI. je sam bral angleške časopise) do kmetov, ki so jim novice brali župniki ali sosedje. Časopisi so za pobožnim čtivom in almanahi sodili med najbolj brane publikacije.

Vendar pa režim privilegijev, ki je bil sistem celotnega izdajanja v starem režimu postavlja vprašanje odnosov z oblastjo in vprašanje »propagande«, ki je dolgo zaznamoval zgodovinska dela.

Prvi pogledi zgodovinarjev na tisk, domnevno orodje »propagande«

V Franciji in na Nizozemskem so prve publikacije postavili pod skrbništvo oblast. V **Antwerpnu** sta leta 1605 nadvojvoda Albert in nadvojvodinja Izabela Abrahamu Verhouvenu podelila privilegij »tiskanja, graviranja na les ali baker in prodajanja vseh zadnjih novic o zmagah, obleganjih in osvojitvah mest, ki sta jih omenjena vladarja storila in osvojila na Holandskem in na obalah Rena. Privilegij je veljaven za vse dežele pod njuno jurisdikcijo.« V **Parizu** pa je Renaudot 30. maja 1631 **La Gazette** ustanovil pod Richelieujevim varstvom.

Ali moramo v tem videti »propagando«?

Najprej kaže Renadudotov projekt postaviti v širši okvir **družbene teorije**, na katero je vplival **mehanicistična** filozofija, katere začetnika sta bila Marin Mersenne in Descartes. **Mehanicizem** 17. stoletja je sodil, da delovanje **vesolja** in **človeka** temelji na povezavi in gibanju ločenih delov, ki jih poganjajo fizikalne sile. Ta znanstveni razlagalni model se je oprl na vrsto pomembnih odkritij, kot so **heliocentrični** kopernikanski obrat, ki je pokazal gibanje planetov, Harveyjevo odkritje **krvnega obtoka** iz leta 1628, Descartesov koncept o »živali kot stroju« ipd.. Ta in podobna spoznanja so korenito spremenila razumevanje sveta in mesto človeka v vesolju.

Renaudot je skladno z načelom sklepanja po analogiji, ki je bilo značilno za miselni sistem ljudi v zgodnjem novem veku, mislil, da je informacija tako kot kri nepogrešljiva za delovanje in skladnost družbe. Informacije so po njegovem mnenju sredstvo družbene regulacije. Informacija v obliki **malih oglasov** je tisto sredstvo, ki lahko v mestih uskladi ponudbo in povpraševanje tistih, ki iščejo ali ponujajo delo, prodajajo ali kupujejo stvari. V ozadju je bila ideja **zmanjšati revščino v mestih**. Prav tako naj bi bila informacija v obliki **novice** tista, ki bo trgovca odvrnila od poslovne poti na področja, kjer divja vojna, ali pa bo družine vojakov obvestila o tem, kako se razvija vojna. Skratka bistvena je bila **družbena koristnost** novice. Prve Renaudotove publikacije, **feuilles du Bureau d'Adresse** [Bureau d'Adresse je bil neke vrste zavod za zaposlovanje in je posredoval naslove iskalcev in ponudnikov dela] so združevale (komercialne) oglase in (politične) novice.

Ker se je moral zavarovati pred konkurenco, je bil prisiljen prositi oblast za **privilegij** za tiskanje novic. Dobil ga je **30. maja 1631**. Ta datum pomeni rojstvo **francoskega tiska**. Tiska, ki ga **ni ustvarila** oblast, a ga je oblast hitro dobila pod nadzor. Richelieu in Ludvik XIII. sta **Gazette** hitro uporabila kot tribuno za upravičevanje svoje zunanje politike, zlasti vojne proti Habsburžanom. Renaudot je plačal ceno za kraljevo zaščito z relativno izgubo uredniške svobode, ki jo je ponovno našel med Frondo in mladoletnostjo Ludvika XIV.

Toda v vmesnem času so mu privilegiji in Richelieujevo varstvo nakopali **številne sovražnike** med **zdravniki** (ker je zastonj zdravil siromake) in **knjigarnarji** (ker je imel monopol na širjenje novic). Zato je bil začetek tiska v Franciji zavrt v procese, pamflete, obrekovanja, obtožbe o kupljenosti s strani oblasti in širjenju lažnivih informacij. Sloves

Gazette se je tako ustvarjal na temelju tega **izvirnega greha**. To pa je vplivalo tudi na stališča celih generacij zgodovinarjev in prispevalo k **odstranitvi** tiska s polja zgodovinskih raziskav. Vendar pa so do XIX. stoletja **prvi zgodovinarji** na časopise gledali precej naklonjeno:

-1695: Kaspar Stieler je v delu *Zeitungs Lust und Nutz* sodil, da poznavanje novic koristi **tistim, ki vladajo** (ker se lahko orientirajo v političnih igrah), **trgovcem** (pomagajo k racionalnim gospodarskim odločitvam), **učenjakom** (prispevajo k razumevanju sveta), **pridigarjem** (lahko iz odvijanja zgodovine črpajo zglede božjih posegov) in **ženskam** (ker lahko opustijo običajno klepetanje).

- 1734: **Denis François Camusat** (prvi francoski zgodovinar tiska) je v svoji *Histoire critique des journaux* (Kritična zgodovina časopisov podčrtal »nepogrešljivo nujnost vedenja o tem, kaj se dogaja v svetu« in dodal da je »so se ljudje tako navadili na *Gazette*, da bi njena ukinitvev pomenila javno žalovanje.«

- 1765 Voltaire (v *Encyclopédie*) je priznal, da časopisi »lahko priskrbijo dobro gradivo za zgodovino, ker v njih najdemo skoraj vse pristne dokumente, ki so jih vladarji dali objaviti v njih, ki niso bili nikoli omadeževani z obrekovanjem in ki so vedno precej pravilno napisani.« **Razsvetljenski filozofi** so bili v splošnem precej malo kritični do tiska. Vendar niso zahtevali svobode tiska. Prav nasprotno. Zahtevali so, naj bo svoboda tiska postavljena v takšen okvir, da bodo varni pred obrekovanjem (gl. **Condorcetov** načrt od varovanju oseb proti javnemu obrekovanju). Za izobražence, je bil nadzor oblasti »razumen« in potreben, saj je zagotavljal zmernost in pristnost informacij in je preprečil, da bi časnikarji svoja poročila spremenili v satire.

Francoska revolucija vpelje dvojni prelom.

- Prvi je prelom kvantitativen in se izraža z eksplozijo naslovov (ki se je sicer začel že v zadnjih letih Starega režima): leta 1789 je v Franciji 166 političnih in splošnih časopisov. Samo v Parizu jih 132.
- Drugi prelom je historiografski. Revolucija je povzročila določeno razpoko v kulturnem spominu: do sredine 19. stoletja so veliki evropski časopisa Starega režima potopljeni v pozabo. V splošnem spominu je kot zgled tiska Maratov *Ami du peuple* ali *Père Duchêne*.

Počakati je bilo na Eugēna Hatina, knjižničarja v Imperialni knjižnici, in na njegova dela (med letoma 1859 in 1865), da je klasični tisk stopil iz pozabe. Njegova odmevna dela o tisku iz časa Starega režima so zelo vplivale tudi na prve raziskave o zgodovini tiska zunaj Francije. To se je dogajalo v političnem kontekstu, ki so ga burila vprašanja svobode tiska. Hatinov premislek se je na zelo kritičen umestil na področje odnosov med informacijo in oblastjo. Zanj so bili časopis pod kraljevo zaščito »časopisi, ki o dogodkih poročajo po nareku in v smislu oblasti.«

Potem pa je skoraj za stoletje zgodovina tiska spet utonila v pozabo. Morda je velikansko Hatinovo delo vzelo pogum drugim iniciativam. Predvsem pa je prepričalo, da so bil časopisi iz obdobja Starega režima prostor kraljevske propagande.

Šele konec šestdesetih let 20. stoletja je tisk Starega režima spet vstopil v prostor zgodovinskih raziskav. Sprva kot predmet literarne zgodovine, nato pa so se ga previdno lotili tudi zgodovinarji.

Tisk kot predmet literarne zgodovine.

Dogodki **maja 68** so opozorili na pomembnost **medijev** in **kulturnih vidikov**. Pod vplivom **Rolanda Barthesa** je **strukturalizem** napeljal k ponovnemu branju najbolj navadnih **literarnih besedil**. V literaturi je namreč videl polje, izjemno bogato s pomeni.

Pierre Renovin v predgovoru k Splošni zgodovini francoskega tiska (*Histoire générale de presse française*) postavil trditev, da preučevanje časopisov iz obdobja Starega režima omogoča spoznati pomene, ki so bili domači ljudem 17. in 18. stoletja, **politično, družbeno** in **gospodarsko** življenje. Tako so bili po letu 1970 (datum prvega simpozija o časopisih Starega režima v Utrechtu) **literarni teoretiki** tisti, ki so se zanimali za tisk v času Starega režima, in ne zgodovinarji

Kanadski sociolog Marshall Mac Luhan (Guttenbergova galaksija, 1962) je opozoril na tehnološko revolucijo, ki zadeva medije. MacLuhan pojasnjeval je, da zapuščamo »Guttenbergovo galaksijo in vstopamo v »Marconijevo galaksijo«, iz sveta tiska v svet slik in zvoka.

Pojmovanje, da mediji sprožijo »revolucijo« narave in vsebine sporočila, je tudi preučevanju tiska dala novo razsežnost. Po mnenju **Elisabeth Eisenstien** je bila tiskarna revolucija, ki je določila prihod **renesanse**.

V tem kontekstu se je zbudilo novo zanimanje za tisk.. Tisk ni bil več **postranski** vir dokumentacije, temveč medij, ki ga je treba motriti z vidika **splošnega sistem** informacij, ki zahteva upoštevanje akterjev, materialne in besedilne oblike, načinov prenosa in širjenja informacij, reprezentacij, interpretativnih mrež bralcev itd. Tako pojmovanje je odločilno prekinilo z analitičnim okvirom, ki ga je definiral Hatin.

V sedemdesetih letih so se v okviru CNRS (Francoski državni center za znanstvene raziskave) oblikovale raziskovalne ekipe, ki so si za cilj postavile raziskovanje časopisov Iz časa Starega režima. V Lyonu in v Grenoblu sta ekipi **Pierra Rétata** in **Jeana Sgarda** izdelali dve znameniti delovni orodji: **le Dictionnaire des journalistes** in **le Dictionnaire des journaux** (natančne beležke o vseh časopisih v francoščini, ki so izhajali v Evropi, stanje in kraj zbirke) . Vendar pa je treba povedati, da je ta pristop k časopisom v bistvu ostajal **literaren** in je zadeval **18. stoletje** in da ga je bolj zanimala. **splošna organiziranost** časopisov kot njihova **vsebina**, katere preučevanje je naletelo na velik problem, problem obsega. Leta 1981 sta Varlot et Jansen poskusila uporabiti računalnik za preučevanje leta 1768. Ta **kvantitativna** metoda je bila takrat še zaradi tehničnih sredstev še **močno omejena**.

Da pa so se preučevanja tiska lotili zgodovinarji je bilo treba počakati, da je tisk postal predmet **kulturne** zgodovine.

Tisk kot predmet kulturne zgodovine.

Proslavljanje dvestoletnice francoske revolucije je vzbudilo novo zanimanje **zgodovinarjev**, zlasti angleških in ameriških, za tisk Starega režima. Od sedemdesetih let dvajsetega stoletja so zgodovinopisna dela postavljala pod vprašaj **družbeno** razlago (marksistično) izvirov revolucije (lokalne in problemsko specialne študije so odkrivala **kompleksnost** družbe Starega režima in oslabile razlagalni model razrednega boja. S poudarjanjem kulturne razsežnosti francoske revolucije Zlasti ameriški zgodovinar **Alfred Cobban** in francoski zgodovinar **François Furet** sta z vztrajnim opozarjanjem na pomen kulturne razsežnosti revolucije in na pomen javnega mnenja pri njenem sproženju podvomila v ustreznost socialno zgodovinskih razlag.

Izrazi javnega mnenja so v središču del Američana **Mickaëla Bakerja**. Pristaš teorije **lingvističnega obrata**, je v svojih študijah o **politični polemiki** v Starem režimu uporabil metodo analize diskurza, ki se opira na dela **Michela Foucaulta** in njegovo **lingvistično**

analiza politične kulture, ki pravi, da besede izražajo nove načine mišljenja in delovanja). Baker je opazil, da so leta okoli revolucije, leta izredne jezikovne **plodnosti**. To pomeni, da je bil prelom starim režimom in monarhičnim redom tudi prelom, ki ga je mogoče videti s pomočjo **jezika**. Zanimanje za besede, diskurze, publikacije in seveda jezik, ki nosijo informacije, izvira prav iz teh izhodišč.

Sklepne misli o sedanjem stanju raziskav ter možnostih in težavah pri raziskavah vsebine.

Znanstveno srečanje med ameriško in francosko šolo je bilo izjemno **plodno**. Predvsem je omogočilo boljšo oceno **razlik** me tiskom v **Starem režimu** in tiskom v času **revolucije**. Ideja o nasprotju med absolutističnim tiskom pred letom 1789 in svobodnim tiskom potem, je morala sprejeti pomembne nove odtenke: Tisk **pred letom 1789** nikakor ni bil suženj oblasti in tisk **v času revolucije** ni bil izraz osvobodjene besede in izraz javnega mnenja. Provincialni *Journal de Normandie* je bil v letih 1785-88 bolj svoboden kot v času revolucionarnega vzgona po letu 1789, ko je postal urednik bolj previden in se je verjetno samocenzuriral.

V Franciji raziskave tiska v Starem režimu ostajajo redke in se ukvarjajo zlasti z 18. stoletjem. Razen znamenitega dela Jeremyj Popkina o Gazette de Leyde jih je prav malo, ki so se lotili same **vsebine** informacij. Sam sem se tega lotil v zvezi z Renaudotovo **Gazette**. Pri tem sem združil različne analitične metode: statistične, kartografske in diskurzivne.

Največja ovira pri delu je količina. Dve tedenski pošiljki svežnjev po 6 do 8 strani v formatu quarto pomenita letni obseg 600-1000 strani. Ukvarjati se z informacijami v Starem režimu pomeni rokovati z virom, ki je izrazito **obsežen in gospodovalen**.

Študij **vsebine** časopisov je šele na začetku. Za zdaj je zanesljivo, da so časopisi hitro osvojili mesto v evropskem političnem prostoru, toda širino in naravo njihovih posegov v politični prostor moramo še ugotoviti. Prav tako moramo še ugotoviti, kako so omogočili politično akulturacijo Evropejcev. Kljub prehojeni poti v zadnjih štiridesetih letih, je zgodovina tiska še na svojem začetku. Nova sila, ki ji bo omogočila sprejeti nove izzive, pa je informatika.
<http://www.unicaen.fr/gazettes/4DCGI>